

Christian Hjorth-Andersen*

28. november 1944 – 28. september 2023

Af
Trine Bille

Institut for Erhvervshumaniora og Jura, CBS

Niels Kærgård

Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

Keywords: Forureningsøkonomi, forbrugerøkonomi, kulturøkonomi, teori-
historie

JEL codes: Q50, D12, Z11, B32

* Niels Kærgård og Trine Bille kendte Christian Hjorth-Andersen fra forskellige sider. Niels Kærgård er studiekammerat og kollega, Trine Bille var hans studerende. Det er derfor forskellige dele af artiklen, de to forfattere har hovedansvaret for. Niels Kærgård har ansvaret for afsnit 2, 3 og 4, Trine Bille for afsnit 5 og 6, mens afsnit 1 og 7 er skrevet i fællesskab. »Jeg« i artiklen henviser til det pågældende afsnits hovedforfatter. Peder Andersen, Nils Groes, Bente Hagelund, Michael Møller og Niels-Henrik Topp takkes for nyttige kommentarer til tidligere udkast til denne artikel.

1. Indledning

Med Christian Hjorth-Andersens død i september 2023 mistede dansk økonomi en af sine mest markante personligheder; professor ved Københavns Universitet; dekan i en årrække for Det Samfundsvidenskabelige Fakultet ved dette universitet; formand for Nationaløkonomisk Forening og for Folkeuniversitetet i København; redaktør af Nationaløkonomisk Tidsskrift.

Men det er ikke nogen indikation af, at han var et kedeligt karrieremenneske. Tværtimod var engagement og temperament mere karakteristisk for ham end ro og strategisk tænkning. Hans hovedstilling fra 1971 til pensioneringen var ved Københavns Universitet, men det betød ikke, at hans interesser og holdninger var uforandrede. Hans faglige interesser skiftede mellem miljøøkonomi, industriøkonomi og kulturøkonomi.

Men det er centralt, at det ikke var miljø eller kultur, der var udgangspunktet. Han var hele tiden først og fremmest økonom. Karakteristisk for svingningerne i hans tilværelse er det måske, at han, der det meste af sit liv så med skepsis på Sverige, endte med at tilbringe det meste af tiden i Skanør sammen med ægtefællen, Margareta Bertilsson. Han havde ellers betragtet Sveriges spiritus- og rygestriktioner som klare indikationer på et land uden frihed. »ForbudsSverige« og »Sibirien begynder i Malmø«, sagde han.

Han var og blev dog i meget høj grad københavner; var student fra Østersøgade Gymnasium, boede i Virum og senere i Købmagergade i det centrale København. Han var tilbøjelig til at mene, at provinsen begyndte ved Valby Bakke. Men selv om han det meste af livet så med stor skepsis på møder, hvor der ikke var cigaretter og en cigarkasse på bordet, var han altså fleksibel nok til at nå de højeste poster i en lang række organisationer.

2. Studietiden

Han var stud.polit. i 1960'erne og var ikke usynlig på studiet. Hvor vi var en hel del, der lidt forskræmte kom fra Jylland i striketrøjer og så på underviserne med stor respekt, turde Christian ofte være højlydt skeptisk over for stoffet. Han yndede ikke de mere spidsfindige betragtninger i den teoretiske økonomi. Sondringen i Ølgaards disputats mellem faktorer, der påvirker vækstens niveau og vækstrate mødte han f.eks. med udtalt mistillid. Det var ikke alle lærere i det mere autoritære system før 1968, der så med sympati på den holdning.

Jeg husker engang, han stødte sammen med Isi Grünbaum, der som den gamle autoritet i marxistisk økonomi i 1968 kom til at forelæse i økonomisk politik. Christian stillede et kritisk spørgsmål, hvortil Grünbaum svarede: »*Dette er en fo-*

relæsning, ikke en diskussionsklub«. Det accepterede Christian ikke, men efter mange minutters forhandlinger konkluderede Grünbaum, at hvis vi afleverede skriftlige spørgsmål efter forelæsningerne, ville han se, om svarerne kunne indarbejdes i næste forelæsning.

Det var derfor naturligt, at Christian, da studenteroprøret kom i 1968, straks sluttede sig til det. Han var med fra starten og kom til at spille en rolle i studenteroprøret på Københavns Universitet. Han var taler ved »aktivisternes« store demonstration på Frue Plads og skrev kronikken »Vel er der en mening med det danske studenteroprør« i Politikken, der er optrykt bl.a. i Hansen & Jacobsen (1968), som en tekst der skildrer holdningen i det danske studenteroprør.

Hvor vi andre, der deltog i oprøret blandt de økonomistuderende, mest var interesseret i lokal medbestemmelse og reformer af økonomistudiet, se Kærgård (2018), var Christian altså med i selve det generelle oprør, se Hjorth-Andersen (2018). Her deltog han i de koordinerende møder med senere kendte venstrefløjsaktivister som Finn Ejner Madsen fra psykologi og Lars Hutter fra medicin.

Christians formuleringer i den periode kunne være ganske krigeriske; citeret efter hukommelsen fra en anden avisartikel »vi vil forlig, men hvis professorerne ikke vil fred, har vi lært at putte jernfilspåner i limen, så man river fingrene, hvis man vil hive vore plakater ned«.

Men det er vigtigt for at forstå Hjorth-Andersens holdninger at gøre sig klart, at oprøret i 1968 var antiautoritært, men ikke marxistisk. Mottoet var »Medbestemmelse nu, bryd professorvældet«; universitetsmarxismen hører til i 1970'erne, og de mere voldelige dele af oprøret begyndte først i forbindelse med Saga Bio's visning af Vietnam filmen »De grønne djævle« med John Wayne i hovedrollen i 1969 og med verdensbankdemonstrationerne i 1970. Og da var Christian i gang med eksamenslæsning langt væk fra studenteroprøret. Faktisk tog han i efteråret 1968 på en længere rejse til Sydamerika, og kender man ikke Christian, men kun hans historie som studenteroprører, kunne man tro, at det var et led i hans politiske oprør. Det var på et tidspunkt, da mange venstreorienterede havde Che Guevaras billede hængende på væggen og sagde, at verdens fremtid blev afgjort i Bolivias jungle. Men det var ikke Christians motiv – hele livet rejste han nysgerrigt rundt til eksotiske dele af vor klode.

3. Forskerkarrieren starter

Christian blev færdig som cand.polit. i januar 1971 og efter et halvt år i Forureningsrådet fik han et kandidatstipendium ved Økonomisk Institut på Københavns Universitet. Rolf Norstrand fik et samtidigt, og jeg havde et halvt år før fået et, men havde lånt et kontor af en medarbejder, der var i udlandet. Så vi var tre kandidatstipendiater uden kontorplads. Vi fik så øje på 4 tomme kontorer, som Økonomisk Institut havde fået stillet til rådighed på Vandkunsten en lille kilome-

ter fra instituttet. Men magthaverne på Økonomisk Institut fandt det – ret forståeligt – uacceptabelt, at tre helt grønne stipendiater fik arbejdsplads isoleret langt fra institut og vejledere. Men så meldte lektor Ellen Andersen sig pludselig, til alles overraskelse, til at tage det fjerde kontor. Hun var allerede ved at blive en etableret skikkelse på Økonomisk Institut og stod på ingen måde til at blive marginaliseret på Vandkunsten. Men hun havde været i Studienævnet og modtog utallige spørgsmål fra lærere og studenter om bl.a. den i 1970 indførte nye studieordning, og hun ville gerne have fred og ro til at gøre sin disputats færdig. Og det så hun chancen for at få ved at flytte med til Vandkunsten.

Selv om det var 4 forskere med ret forskellige interesser, etablerede vi os hurtigt ret selvbevidste som *Økonomisk Instituts Cykelafdelingen* (lokalerne var overtaget efter Simonsen & Nielsen A/S, der på den etage, vi overtog, havde sin »cykelafdeling«, hvad blev stående på døren). Her lavede vi før nogen andre vor egen serie med arbejdspapirer, *Cykelafdelingens memoserie*, og skabte et levende forskningsmiljø. Selv om vi lavede hver vores ting, er der også fælles arbejder i memo-serien, og da jeg arbejdede med bilefterspørgsel og Christian med forurening, var en af vores første artikler en fællesartikel i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* om bilkorrosion som følge af svovlforurening (Hjorth-Andersen & Kærgård, 1974).

I 1974-75 forsvarede Ellen sin disputats, og vi tre andre vore ph.d.-afhandlinger¹. Samtidig blev Ellen professor og vi tre andre lektorer. Forskningsmiljøets centrale betydning ses bl.a. af, at der kom omkring 10 forarbejder til Ellens, Christians og min disputats i Cykelafdelingens memo-serie. Afdelingen var en succes og flyttede sidst i 1970'erne først til Studiestræde 6-10 og siden til Bispetorvet, blev udvidet med en række medarbejdere og blev et centralt forskningsmiljø og en institutpolitisk magtfaktor. De senere professorer Ellen Andersen og Christian Hjorth-Andersen (KU), Niels Kærgård (KVL), Nils Groes (DPU), Niels Westergaard-Nielsen og Michael Møller (CBS) og Christen Sørensen (SDU) havde alle centrale perioder af deres forskeruddannelse i Cykelafdelingen.

Christian Hjorth-Andersen brugte først og fremmest tiden i Vandkunsten på at skrive ph.d.-afhandlingen »Forureningsøkonomi«, der kom på Akademisk Forlag (Hjorth-Andersen, 1975). Christian nævner selv i forordet tre karakteristiske træk ved afhandlingen, og de kunne godt stå som en overordnet karakteristik af det meste af Christians produktion.

1. Her bruges betegnelsen ph.d., selv om betegnelsen på det tidspunkt var lic.-afhandling og lic.-studie. På licentiatbeviserne stod, at det svarede til den engelske titel ph.d. og på de forskellige universiteters lister over ph.d.-kandidater er ingen skelnen mellem ph.d.'er og licentiat, så her bruges altså den nutidige betegnelse ph.d. om alle.

Det første særkende er vægten på ikke-økonomiske fakta:

Mit grundsynspunkt er, at en videre forståelse for forureningsproblemer og deres praktiske betydning nødvendiggør en del teknisk viden. Der kan gives talrige eksempler på, at økonomers manglende kendskab til naturvidenskabelige forhold har forledt dem til at formulere problemerne forkert, og følgelig er deres rekommandationer blevet afvist som hvilende på urealistiske forudsætninger. (Hjorth-Andersen, 1975, side 5).

Det andet træk vedrører vægten mellem teori og empiri:

Der er her langt større vægt end normalt på det sidste (empirien), og begrundelsen er, udover at være et temperamentsspørgsmål, at konklusioner baseret på overvejende amerikanske tal næppe a priori kan overføres til Danmark. (Hjorth-Andersen, 1975, side 6).

Det tredje, der understreges, afspejler Christians antiautoritære holdning:

Det er i almindelighed en yndet fornøjelse at nedgøre tidligere forfattere i fodnoter. Denne teknik skal imidlertid kun undtagelsesvis anvendes her, allerede fordi den ville være helt uoverkommelig; der blev i forureningsøkonomiens første år fremsat mange påstande, som helt kan glemmes. (Hjorth-Andersen, 1975, side 6).

Afhandlingen fulgte disse principper nøje. Der er selvfølgelig diskussion af skatter og reguleringer, men også meget konkrete behandlinger af svævestøv, kvælstofoxider, svovldioxid, aldehyder, små, mellemstore og store biler og busser, og med dieselmotorer og benzinmotorer. Derimod er CO₂ og klimaproblemerne endnu overhovedet ikke kommet ind i billedet.

4. Disputatsen og varernes kvalitet

Med en veloverstået ph.d.-afhandling på et område som miljøøkonomi, der var ved at blomstre op som et nyt hovedområde for økonomer, kunne man forvente, at Christian ville etablere sig som miljøøkonom og opbygge et livslangt arbejde inden for dette område. Ph.d.-afhandlingen kom da også på Akademisk Forlag, og han publicerede i 1976 en længere oversigt over emnet i *Nationaløkonomisk Tidsskrift* (Hjorth-Andersen, 1976a).

Men sådan skulle det ikke gå. Han forlod næsten med det samme miljøøkonomien og har skrevet meget lidt om emnet siden. Hans nye kærlighed var industriøkonomi og kvalitet; eller helt ny var den måske ikke, for allerede i Christians første memo fra 1972 var der en grundig analyse af prisbevægelser (Hjorth-Andersen, 1972).

I 1973 faldt han over et nummer af *Mad og Gæster*, hvori der var en prøve-smagning af 10 forskellige flasker Châteauneuf-du-Pape vine, der blev klassificeret efter kvalitet og med priserne anført. Det gav anledning til lange diskussioner ved frokostbordet i Cykelafdelingen (Hjorth-Andersen, 1987b, side 7 og egne erindringer). Korrelationen mellem pris og kvalitet blev diskuteret heftigt. Christian så ikke nogen korrelation, mens jeg ved at fjerne et par outliers fandt en meget tæt sammenhæng. Christian gik videre med problemstillingen og udgav i 1976 et memo om problemet (Hjorth-Andersen, 1976b).

Fra 1980 kom kvalitet til at spille en dominerende rolle i Christians publikationer (en problemstilling der var bragt ind i den danske debat allerede med Hans Brems' disputats, se Brems (1951)). Stærkt forsimplet kan man sige, at der var to ting, der optog Christian. Dels altså sammenhængen mellem pris og kvalitet og dels selve kvalitetsbegrebet. Siden Lancasters forbrugsteori, der lægger vægt på en vares egenskaber, kom frem sidst i 1960'erne, har den spillet en afgørende rolle i forbrugsteorien. Ifølge den er en vare en kombination af en række egenskaber – en bil er ikke en vare med en bestemt kvalitet, men en samling af en lang række egenskaber: Topfart, acceleration, rumlighed, udseende, holdbarhed, benzinøkonomi osv.

Hvis man vil studere kvalitet, bliver Lancasters forbrugsteori og aggregeringen af de forskellige egenskaber næsten nødvendigvis helt central, og Christian har da også analyseret denne teori i en række både danske og internationale artikler (Hjorth-Andersen, 1982 og 1983).

Modsat forureningsøkonomien markerede Christian sig på dette område lige fra starten på den internationale scene med en artikel i *Scandinavian Journal of Economics* (Hjorth-Andersen, 1981). Og at det blev bemærket, ses af, at artiklerne ikke gik ubemærket hen, men gav anledning til debat; Christians artikel om kvalitetsbegrebet (Hjorth-Andersen, 1984) gav anledning til en længere kommentar (Curry & Faulds, 1986) med et gensvar fra Christian Hjorth-Andersen (Hjorth-Andersen, 1986).

Det hele blev samlet i disputatsen *Empiriske studier i pris og kvalitet*, der kom på Jurist- og Økonomforbundets forlag og blev forsvaret den 30. oktober 1987 (Hjorth-Andersen, 1987b).

Som for miljøets vedkommende var også denne del af Christians forskning empirisk orienteret. Og det er jo datamæssigt ikke noget let tilgængeligt område. For at måle kvalitet måtte han studere forbrugerinstitutionernes publikationer som

Statens Husholdningsråds blad *Råd og Resultater* og de hertil knyttede *Tekniske Meddelelser* og de tilsvarende *Consumer Report* (USA), *Which?* (England) og *Test* (Tyskland).

Det var et ekstremt omfattende og detaljeret materiale, som det krævede et stort arbejde at bearbejde. Man kunne i den periode komme ind på Christians kontor og finde stakke af Husholdningsrådets *Tekniske Meddelelser*. Det var meget konkret: I disputatsen er et appendix med optryk på 11 sider af *Råd og Resultaters* analyse af tæppefejere med 5 siders tolkende kommentarer af Christian.

Det næste appendix beskriver det danske materiale med over 100 varer, hver med 5 til 20 varianter og med fra 3 til 48 egenskaber. Det er alle mulige varer som røremaskiner, barnesenge med faste sider, termokander, engangsteskeer, kumefrysere, farve-TV og altså 100 andre.

Christian fortsatte med enkelte undersøgelser efter disputatsen (Hjorth-Andersen, 1988), og de blev også internationalt diskuteret, se Grunewald, Faulds & McNulty (1993). Han kom også i redaktionen for *Journal of Consumer Policy* 1988-1996.

Det er karakteristisk for Christian, at nok skrev han for den internationale forskningsverden, men han glemte ikke det danske samfund. Disputatsen var på dansk, og en hel del af artiklerne kom i *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. I en af hans sidste artikler om kvalitet var argumenter for, at »forbrugeroplysning var et spørgsmål om milliarder« (Hjorth-Andersen, 1987a). Han var ikke kun interesseret i resultaterne, men også i at gøre dem nyttige.

5. Kulturøkonomi

Men Christian holdt sig ikke til kvalitet og industriøkonomi; han begyndte i slutningen af 1980'erne som den første i Danmark at interessere sig for kulturøkonomi. Her udbød han en øvelsesrække i kulturøkonomi og en studiekreds i teaterøkonomi (jeg deltog i begge).

Der var allerede på det tidspunkt en international forening for kulturøkonomi, *Association for Cultural Economics* (ACE).² Foreningen var etableret i 1970'erne af professor William Hendon og James Shanahan fra University of Akron, Ohio. I 1977 etablerede prof. Hendon også *Journal of Cultural Economics* (JCE). Den nyetablerede forening og tidsskriftet fangede hurtigt interessen hos fremtrædende økonomer, som Mark Blaug, William Baumol og Sir Alan Peacock. I 1979 organiserede Peacock den første internationale konference for kulturøkonomi i Edinburgh, Skotland, hvilket blev startskuddet til de internationale konferencer, der lige siden er blevet afholdt hvert andet år rundt om i verden i samarbejde med en

2. Nu ACEI, *Association for Cultural Economics International*, <https://culturaleconomics.org/>

lang række forskellige universiteter, der har været værter for disse konferencer. Christian deltog i konferencen i Umeå, Sverige, i 1990, som var den 6. i rækken, og siden har vi begge deltaget i hovedparten af disse konferencer. I 2010 organiserede vi i fællesskab den 16. internationale konference for kulturøkonomi i København, som fandt sted på Copenhagen Business School (CBS). Herudover sad Christian i redaktionen for *Journal of Cultural Economics* i perioden 1999-2007.

Christians første publikation inden for forskningsfeltet var en udløber af studiekredsen i teaterøkonomi (Hjorth-Andersen, 1991). Han redigerede en bog, som var resultatet af studiekredsens arbejde, om de københavnske teatres økonomiske forhold i 1980'erne. Et af de mest markante resultater var, at det samlede antal tilskuere til en given teaterforestilling faktisk kunne forudsiges baseret på abonnementsmeldingerne via billetformidleren ARTE³. Disse forudbestillinger fandt sted inden en given forestilling havde haft præmiere og var således alene baseret på objektive kriterier som f.eks. titlen og hvilke skuespillere, der var med i forestillingen. Det var interessant, fordi den generelle opfattelse er, at efterspørgslen efter nye kulturprodukter ikke kan forudsiges – »nobody knows-principet«, som er formuleret af Caves (2002). Der kom også en international artikel ud af dette arbejde (Hjorth-Andersen, 1992a), hvor han i øvrigt opfandt begrebet thaliometri. Thalia er den græske muse for teater, og thaliometri er derfor økonometriske studier af teatret. Dette begreb har dog ikke vundet den store udbredelse.⁴

Herefter kastede Christian sig over bogmarkedet. Dette manifesterede sig i bogen *Bogmarkedet i Danmark*, som udkom på Djøf Forlag (Hjorth-Andersen, 1996) og en artikel i *Journal of Cultural Economics* (Hjorth-Andersen, 2000a). Bogen er et økonomisk studie i alle dele af bogmarkedet, herunder forfattere, forlag, efterspørgslen efter bøger og oversættelser; den mundede ud i en samlet model for bogmarkedet samt en række refleksioner over bogstøtte, litteraturpolitik og bogmarkedets fremtid. Afskaffelse af fastprissystemet var et kardinalpunkt (Hjorth-Andersen, 1999). Weekendavisen bragte 3.-9. januar 1997 en stor artikel, hvor nogle af bogens hovedkonklusioner blev fremhævet uden at lægge fingrene imellem: En afskaffelse af både fastprissystemet, samhandelsreglerne, biblioteksafgiften, og offentlige tilskud til den smalle litteratur, var nogle af konklusioner, som nok kunne få en del personer fra det litterære Danmark til at få kaffen galt i halsen (Dørge, 1997). De økonomiske argumenter talte deres tydelige sprog i en

3. <https://denstoredanske.lex.dk/ARTE>

4. Konstruktionen er parallel med cliometri efter historiens muse Clio, som den del af den økonomiske historie, der arbejder med statistik og økonomisk teori. Denne retning, der også betegnes »new economic history« har været etableret siden 1970'erne og gav i 1993 Nobelprisen i økonomi til dens fædre Robert Fogel og Douglass North. En retning Niels Kærgård har arbejdet indenfor.

»kold analyse«, og tallene viste, at den danske skønlitteratur stortrivedes. Siden bogen udkom i 1996, er det gået betydeligt ned af bakke for salget af bøger – først og fremmest på grund af den teknologiske udvikling.

Når det gælder oversættelser af litteratur, udviklede Christian en model for oversættelser, som blandt andet kunne vise noget om det kulturelle tilhørsforhold mellem lande (Hjorth-Andersen, 2001). Interessen for oversættelser gled over i en interesse for sprogpolitik, og Christian udkom med et par working papers (bl.a. Hjorth-Andersen, 2006), hvor en af hovedpointerne var den økonomiske gevinst ved at styrke det engelsk sprogs dominans, f.eks. set fra et handelspolitisk synspunkt. Det var til dels et opgør med EU's »two foreign languages-policy«, ifølge hvilken alle medlemslande bør stræbe efter, at deres befolkning lærer mindst 2 fremmedsprog, uden at specificere hvilke fremmedsprog, der skulle anbefales.

Dette førte til en række debatindlæg i de danske aviser i 2004, som igen for nogen nok havde temmelig provokerende overskrifter (og indhold) som »Afskaf franskundervisningen i gymnasiet« og »Spild af sprogundervisning« (Hjorth-Andersen, 2004a, 2004b, 2004c). Også på dette område deltog Christian i den internationale debat (Hjorth-Andersen, 2011). Man må konstatere, at udviklingen er gået i den retning, som Christian anbefalede. Engelsk er blevet totalt dominerende over alt, og sprogfagene på universitetet lider, er blevet skåret ned og har vanskeligt ved at skaffe studerende. En udvikling man kan begræde, men som Christian beskriver på sin typiske lakonisk facon:

Alt efter temperament kan man beklage den manglende klassiske dannelse i form af kendskab til tysk og fransk litteratur på originalsproget, eller man kan se det som opløftende, at der er og vil blive bragt nye impulser til det danske kulturliv fra hele verden og ikke kun fra et par europæiske lande (Hjorth-Andersen, 2013, s. 52).

Museer og kulturarv set fra et økonomisk perspektiv var det tredje store kulturområde, som var under Christians fagøkonomiske lup (2007a, 2007b). Dette arbejde kom sammen med hans arbejde med bogmarkedet til at indgå i hans store hovedværk »Hvad koster kulturen?«, der udkom i 2013 på Djøf Forlag (Hjorth-Andersen, 2013). Et omfattende værk der herudover indeholder selvstændige kapitler om blandt andet elektroniske medier, teatre, billedkunst og musik. Bogen er dansk ikke kun i den forstand, at den er skrevet på dansk, men den forholder sig også til danske forhold. Den bygger på dansk empiri og tal, og den viser, at Christian havde en stor viden om den danske kultursektor. Dette kombinerede han med sin grundlæggende og skarpe fagøkonomisk forståelse og analyseevne, samt omfattende referencer til den internationale kulturøkonomiske litteratur. Den er skrevet i et ikke-teknisk og let tilgængeligt sprog – og med mange let lakoniske

og humoristiske indslag. En stil der var kendetegnende for Christians måde at skrive og være på. Bogens forankring i de danske forhold gør den vanskelig at oversætte til engelsk – og dermed få et større publikum. Det ville den ellers fortjene.

6. Christian som underviser og vejleder

Jeg har kendt Christian, siden jeg var studerende og fulgte hans øvelsesrække i kulturøkonomi, og hans studiekreds i teaterøkonomi. Emnet fangede min interesse – nok mest fordi jeg også har en stor interesse for kultur. Det førte til, at jeg skrev speciale på cand.polit.-studiet om Det Kgl. Teater med Christian som vejleder (Bille Hansen, 1991), og siden en ph.d.-afhandling i kulturøkonomi, igen med Christian som vejleder (Bille Hansen, 1996). Siden har vi fulgt hinandens arbejde. Af uvisse grunde har vi aldrig publiceret noget sammen bortset fra et mindre kapitel i en bog om den nordiske kulturmodel, som Peter Duelund redigerede (Bille, Hjorth-Andersen og Gregersen, 2003). Måske var det, fordi vores skrivestil, tilgang og temperament trods alt var meget forskellige?

En overgang havde jeg Christian som forelæser i industriøkonomi. Undervisningen var af en eller anden grund henlagt til Teatersalen på Bispetorvet i en periode, hvor der var teaterforestilling om aftenen. Det passede bestemt ikke Christian, der tydeligt viste sin utilfredshed med undervisningslokalet blandt andet ved at hente forskellige mærkelige rekvisitter frem fra kulissen under forelæsningen. Til stor morskab for os studerende. Siden indførte han morgensang for de studerende. Men det var desværre efter min tid.

Han havde byens bedste kontor på Bispetorvet med udsigt til Vor Frue Kirke og hovedbygningen på Københavns Universitet. Her kom jeg og talrige andre studerende utallige gange til vejledning. Han sad altid roligt på sit kontor, gav en kop kaffe, og så bakkede han på sin elskede pibe, mens han »insisterede på original forskning«. Som regel blev vi sendt hjem med stakke af tidsskrifter og en besked om, at »i dit ansigts sved skal du tjene dit brød«, og så var der ikke andet at gøre end at fange an. Jeg tænker med stor glæde og taknemmelighed på den grund, der her blev lagt for mit faglige virke.

Christian har haft meget stor betydning for mig og mange andre studerende. Han var engageret i sine studerende, deres ve og vel og deres fremtid efter studietiden. Men han stillede også krav. Det kunne man mærke som studerende, og det var vi mange, der satte pris på. De sidste mange år mødtes jeg med ham til en årlig frokost enten hjemme hos ham i lejligheden på Købmagergade, eller på en restaurant, gerne på Gråbrødre Torv. Her fik vi vendt verdenssituationen – både fagligt og privat.

7. Christian som leder og person

Der er mange økonomiske professorer, der er kendt fra samfundsdebatten, fjernsynet og dagspressen og som medlem af store reformkommissioner. Der er de kommet med råd til politikerne om store visionære reformer, der ofte aldrig bliver til noget. Det var ikke Christians stil. Han så nok med en betydelige skepsis på makroøkonomiens store teoribygninger, på monetarismen og keynesianismen, på socialisme, marxisme og liberalisme. Han var pragmatiker, der hellere ville arbejde med konkrete ting, der blev til noget i virkeligheden. Og i den forbindelse fik han livet igennem en lang række opgaver.

Han startede næsten lige fra eksamensbordet med at være aktiv i *Jurist- og Økonomforbundet*; i repræsentantskabet for forbundets overenskomstforening 1972-74, i bestyrelsen samme sted 1974-76 og i hovedbestyrelsen for forbundet 1977-78.

Han havde også en lang karriere i *universitetspolitik*. Formand for Det Statsvidenskabelige Studienævn 1982-1984; kom i Det Samfundsvidenskabelige Fakultetsråd i 1986; blev prodekan 1989 og dekan 1993-1997.⁵ I 1993 blev Det Rets- og Statsvidenskabelige Fakultet spaltet i to; juristerne fik lov at oprette deres eget fakultet, og resten blev samlet i det nye samfundsvidenskabelige fakultet. Christian blev den første dekan for dette fakultet, og der forestod et betydeligt arbejde med at skabe en selvstændig profil overfor de andre fakulteter og med at få etableret en fælles forståelse internt på fakultetet mellem de tilbageværende fag.

På en række punkter var det Christians fortjeneste, at der blev skabt et velfungerende fakultet. Han fastslog princippet om de enkelte fags selvstyre på fakultetet. Det indebar, at der blev vist tillid til de andre uddannelser. Økonomisk blev det bestemt, at STÅ-indtægter gik ubeskårne til fagene, og forskningsbevillingerne blev fredet.

Christian arbejdede også ihærdigt for at skabe værdige fysiske rammer. En overgang var han meget optaget af at få fat i Daells Varehus, men der var mere perspektiv i at satse på Kommunehospitalet, der kunne danne ramme om en egentlig campus. Det var et afbræk, at jurister ikke ville med, men at hans eget institut sagde nej, var hårdt. Han bar aldrig nag, men skjulte ikke, at han syntes, det var utrolig kortsigtet.

Han viste forståelse for fag, der var inde i vanskelige omstillinger. Antropologerne, der bar en væsentlig byrde i forbindelse med nedlæggelsen af sociologi, fik derfor løbende flere ressourcer. Tilsvarende blev sociologerne økonomisk og politisk skærmet under opbygningen af det nye institut. Typisk for Christian var det også naturligt for ham at indtræde som formand i interim-studienævnet, der udarbejdede den første studieordning for den nye sociologi.

5. Afsnittet om Christians indsats som dekan bygger i høj grad på Niels-Henrik Topp, der som repræsentant for politologerne var prodekan i Christians dekanatid.

Christian fik etableret et effektivt samarbejde med dekaner fra de gamle fakulteter og det nye rektorat. Han blev uden konkurrence betragtet som repræsentanten for indre by-campus. Det var også på denne baggrund, at han fire år senere kunne stille op til rektorvalget med udbredt støtte fra det naturvidenskabelige og humanistiske område. Men Kjeld Møllgaard havde en solid basis i det lægevidenskabelige fakultet, og Christians håndfaste facon tiltalte langt fra alle vælgere blandt studenter og TAP'er, så Møllgaard blev genvalgt.

Også for *Folkeuniversitetet i København* gjorde han en stor indsats; sad i Programudvalget fra 1987 og i Styrelsen fra 1993; blev så formand for institutionen 2005-2013. Det var ikke nogen let opgave, for det var netop i den periode, hvor Folkeuniversitetet i Aarhus etablerede en dynamisk konkurrent i Emdrup. Han deltog selv aktivt i formidlingen med egne forelæsningsrækker i folkeuniversitetet og med kronikker om sine forskningsområder. Han deltog også bredere i samfundsdebat, f.eks. om den nordiske velfærdsstat, se Bertilsson & Hjorth-Andersen (2009).

Nationaløkonomisk Forening og *Nationaløkonomisk Tidsskrift* var et andet område, hvor han gjorde en stor indsats. Han sad i foreningernes bestyrelse i 1994-95 og blev formand 1995-2000. 1999-2018 var han så ansvarshavende redaktør af *Nationaløkonomisk Tidsskrift*. I den forbindelse redigerede han også bogen *Udviklingslinier i økonomisk teori*, der kom i anledning af foreningens 125-års jubilæum. Den byggede på en forelæsningsrække og er en imponerende oversigt over nyere økonomisk teori med 11 kapitler skrevet af 22 af landets førende økonomer (Hjorth-Andersen, 2000b). I 2014 blev han da også udnævnt til æresmedlem af foreningen – en titel man ellers ikke har ruttet med (der er kun udnævnt 5 siden Jørgen Pedersen blev udnævnt i 1965).

Ud over disse større klumper af tillidshverv havde han adskillige andre af vidt forskelligt omfang og karakter, både offentlige og private, bl.a. var han sagkyndigt medlem af Monopolrådet 1987-89, medlem af kulturministeriets forskningsudvalg 1994-98, af Konkurrenceankenævnet 1994-96 og igen fra 2005 og formand for Energiklagenævnet 2005.

Ud over det mere faglige har vi jo også kendt Christians mere private side. I Cykelafdelingens første år rejste vi sammen til nordiske møder og til europæiske konferencer specielt *Econometric Society's* årlige europæiske møder (dette selskab omfattede både økonometri og generel økonomisk teori, og det var før dannelsen af *European Economic Association* den førende europæiske økonomforening). Christian var langt den mest berejste af os i Cykelafdelingen og nød at være i Sydeuropa. Dengang var charterrejser langt billigere end rutefly, så vi var både i Athen, Pisa og Madrid på en uges charterferie for at deltage 2-3 dage i konference midt i ugen.

Christian var en rolig og afslappet rejseleder. Cykelafdelingen var en uge med Spies i Athen til *Econometric Society* møde, og da vi ved afrejsen havde pakket i god tid, satte vi os og ventede på bussen på en taverna ved siden af hotellet og fik en ouzo med lidt tilbehør. På det hotel havde Spies kun os fire fra Cykelafdelin-

gen, og bussen lod vente på sig. Christian var fuldstændig afslappet – det var Spies' ansvar. Da flyafgangen nærmede sig mistede den mindre afslappede Rolf Norstrand tålmodigheden og ringede til Spies. Vi var blevet glemt og skulle så hurtigt som muligt tage en taxa direkte til lufthavnen. Havde Christian fået lov til at bestemme, havde vi måske stadig siddet og hygget os på den taverna på Spies' regning.

I de nordiske lande befandt Christian sig langt mindre vel. I Tammerfors i Finland fik Christian trang til mokka og croissanter til morgenmad, og selv om der var et traditionelt veludstyret morgenbord på hotellet, støvede vi Tammerfors rundt uden morgenmad for at finde et sted med croissanter. Vi fandt vist til sidst en lidt snusket cafe, der kunne levere noget, der kunne opfattes som sydeuropæisk morgenmad.

Senere gik Christians rejser mere til mange af de kulturøkonomiske konferencer blandt andet i Fort Worth (Texas), Witten-Herdecke (Tyskland), Boston og Kyoto. Det har også for mig (Trine) altid været underholdende at rejse med Christian. På vores første rejse sammen til Fort Worth i Texas i 1992 skulle vi mellem-lande og overnatte i London, inden vores fly gik videre til USA. Vi sad stille og roligt ved morgenmadsen, da det pludselig gik op for os, at der var en times tidsforskel, og så skal jeg love for, at vi fik travlt med at komme afsted for at nå vores fly, som vi kom med i sidste øjeblik. Men USA med skrappe rygerestriktioner blev aldrig Christians kop the.

Han sagde altid, at hans interesse for kulturøkonomi alene udsprang af en fagøkonomisk professionel interesse, og at han egentlig ikke interesserede sig for kultur (i modsætning til de fleste andre kulturøkonomer). Det er dog en sandhed med modifikationer, for Christian afslørede faktisk, når man kendte ham godt, en stort kulturel interesse.

Han var meget vidende og bredt dannet i traditionel forstand. Han var selv god til sprog, i særdeleshed tysk. Han var yderst belæst, læste mange romaner og var historisk vidende som få andre, og en af hans helt store interesser var netop at rejse og sætte sig ind i kulturen i de lande, han rejste i.

Han var en klassisk økonom, der var foregangsmand i forhold til at anvende sit fag på utraditionelle områder. Han var en empirisk orienteret forsker, som satte sig ned og tænkte dybt over aktuelle samfundsrelevante problemstillinger og skrev om dem ud fra et økonomisk perspektiv. Med det fokus, der i dag i universitetsverdenen udelukkende er på internationale A-publikationer, kan man godt savne forskere som Christian.

Litteratur

- Bertilsson, Thora Margareta & Christian Hjorth-Andersen (2009), The Nordic Welfare State, i Tinggaard Svendsen, G. & Svendsen, G. L. H. (red.), *Handbook of Social Capital: The Troika of Sociology, Political Science and Economics*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, side 212-227,
- Bille Hansen, Trine (1991): *Det Kgl. Teater – et kulturøkonomisk studie*, AKF Forlaget, København.
- Bille Hansen, Trine (1996): *Kulturøkonomiske studier – økonomiske metoder vedrørende ressourceallokering til kultur- og fritidsaktiviteter*, PhD afhandling, Økonomisk Institut, Københavns Universitet, Rød Serie no. 41
- Bille, Trine, Christian Hjorth-Andersen og Mikkel Godt Gregersen (2003): A tale of tables: On public cultural spending, i P. Duelund (red.): *The Nordic Cultural Model*, Nordisk Kultur Institut, side 335-350.
- Brems, Hans (1951), *Product equilibrium under monopolistic competition*, Harvard University Press, Chambridge, MA.
- Caves, Richard E. (2002): *Creative Industries – contracts between art and commerce*, Harvard University Press, Chambridge, MA.
- Curry, David J. & David J. Faulds (1986), Indexing Product Quality: Issues, Theory and Results, *Journal of Consumer Research*, vol. 13.1., side 134-145.
- Dørge, Henrik (1997): Kold analyse. I bogklogskabens lys, *Weekendavisen*, 3.-9. januar.
- Grunewald, Orlen, David J. Faulds & Mark S. McNulty (1993), Evidence on Agglomeration i Quality Space – Revisited, *Journal of Industrial Economics*, vol. 41.2 side 205-214.
- Hansen, Bente & H.H. Jacobsen (1968), *Studenteroprøret: Dokumenter og udsagen*, Gjellerups Forlag, København.
- Hjorth-Andersen, Christian (1972), Kommentarer til Paul Paulsen og Arne Mikkelsen: Prisbevægelighed og prisbevægelser, *Cykelafdelingens memoserie*, nr. 4, Københavns Universitets Økonomiske institut, København.
- Hjorth-Andersen, Christian & Niels Kærgård (1974), Det økonomiske tab ved bilkorrosion som følge af luftforurening, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 112.1, side 55-65.
- Hjorth-Andersen, Christian (1975), *Forureningsøkonomi*, Akademisk Forlag, København (Ph.d.-afhandling)
- Hjorth-Andersen, Christian (1976a), Udviklingstendenser i dansk miljøpolitik, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 114, side 104-112.
- Hjorth-Andersen, Christian (1976b), Om forbrugsundersøgelser, *Cykelafdelingens Memoserie*, nr. 37, Københavns Universitets Økonomiske Institut, København.
- Hjorth-Andersen, Christian (1981), Price and quality of Industrial products: Some results of an empirical investigation, *Scandinavian Journal of Economics*, vol. 83, side 372-89.

- Hjorth-Andersen, Christian (1982) Lancasters forbrugsteori, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 120, side 321-340.
- Hjorth-Andersen, Christian (1983), Lancasters principle of efficient choice: An empirical note, *International Journal of Industrial Organization*, vol. 1.3, side 287-295.
- Hjorth-Andersen, Christian (1984), The Concept of Quality and the Efficiency of Markets for Consumer Products, *Journal of Consumer Research*, vol. 11., side 708-718.
- Hjorth-Andersen, Christian (1986), More on Multidimensional Quality: Reply, *Journal of Consumer research*, vol. 13, side 149-154.
- Hjorth-Andersen, Christian (1987a), Forbrugeroplysning – et spørgsmål om Milliarder, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, bind 125.1, side 78-94.
- Hjorth-Andersen, Christian (1987b), *Empiriske studier i pris og kvalitet*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København. (Disputats).
- Hjorth-Andersen, Christian (1988), Evidence on Agglomeration in quality space, *Journal of industrial economics*, vol. 37.2, side 209-223.
- Hjorth-Andersen, Christian (red.) (1991): *Teaterøkonomi: De københavnske teatres økonomiske forhold i 80'erne*, AFK Forlaget, København.
- Hjorth-Andersen, Christian (1992a): Thaliometrics: A case study of the Copenhagen theatre market, I: R. Towse og A. Khakee (red.): *Cultural Economics*, Springer, Heidelberg, side 257-265.
- Hjorth-Andersen, Christian (1992b): Den kulturelle rigdom som et økonomisk problem, *Nationaløkonomisk Tidsskrift*, 130 (1-2), side 206-312.
- Hjorth-Andersen, Christian (1996): *Bogmarkedet i Danmark*, Djøf Forlag, København.
- Hjorth-Andersen, Christian (1999): Er der et kulturpolitisk argument for fast bogpriser? *Konkurrence*, nr. 2, side 6-9.
- Hjorth-Andersen, Christian (2000a): A model of the Danish book market, *Journal of Cultural Economics*, 24(1), side 27-43.
- Hjorth-Andersen, Christian (2000b), *Udviklingslinier i økonomisk teori*, Jurist- og Økonomforbundets Forlag, København.
- Hjorth-Andersen, Christian (2001): A model of translation, *Journal of Cultural Economics*, 25(3), 2. side 203-217.
- Hjorth-Andersen, Christian (2004a): Spild af sprogundervisning, *Politikens kronik* 27. september.
- Hjorth-Andersen, Christian (2004b): Engelskundervisningen bør styrkes, *Berlingske Tidendes kronik* 15. november.
- Hjorth-Andersen, Christian (2004c): Afskaf franskundervisningen i gymnasiet, *Morgenavisen Jyllandspostens kronik* 15. november.
- Hjorth-Andersen, Christian (2006): The relative importance of the European languages, *Discussion Paper*, 06-23, Økonomisk Institut, Københavns Universitet.

- Hjorth-Andersen, Christian (2007a): Den faste danske kulturarv set i et økonomisk perspektiv, *Blå Memoserie* nr. 214, Økonomisk Institut, Københavns Universitet.
- Hjorth-Andersen, Christian (2007b): Den flytbare danske kulturarv: De kulturhistoriske museer set i et økonomisk perspektiv, *Blå Memoserie* nr. 215, Økonomisk Institut, Københavns Universitet.
- Hjorth-Andersen, Christian (2011): Review of Victor Ginsburgh & Sholmo Weber: How many languages do we need? The economics of linguistic diversity, Princeton University Press, Boganmeldelse, *Journal of Cultural Economics*, 35(4), side 319-321.
- Hjorth-Andersen, Christian (2013): *Hvad koster kulturen?* Djøf Forlag, København.
- Hjorth-Andersen, Christian (2018), Studenteroprører i 1968, dekan i 1980'erne, *Samfundsøkonomen* 2018. 2, side 25-27.
- Kærgård, Niels (2018), 1968 – en kompliceret historie, der let bliver for simpel, *Samfundsøkonomen* 2018. 2, side 20-24.